

DOI: [10.32702/2307-2105-2019.3.150](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.3.150)

УДК 336.71:005.52

*М. В. Баланюк,
аспірант, Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне*

ПОКАЗНИКИ ЕФЕКТИВНОСТІ МЕХАНІЗМІВ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ

*Maksym Balanyuk
postgraduate student National University of Water Management and Nature Management, Rivne*

INDICATORS OF THE EFFECTIVENESS OF THE MECHANISMS OF DEVELOPMENT OF ENTERPRISES OF THE BANKING SECTOR

Досліджено взаємодію ринків капіталу та мобільності фінансових ресурсів, що сприяють ефективному розподілу коштів серед галузей які стимулюють розвиток ринкових відносин та позитивно відбиваються на рівні життя людей. Визначено, що ключову роль у забезпеченні високого рівня активності капіталу серед сфер економіки та підприємств відіграє банківський сектор, який виступає каталізатором росту перспективних галузей та стимулятором занепаду не перспективних. Показано, що комерційні та центральні банки відіграють, сприяють, являються інструментом розподілу капіталу у найбільш ліквідній його формі, що створює широкі можливості для підприємств із реалізації власних ідей, створення нових товарів, впровадження інновацій тощо. Дослідження показників механізмів розвитку підприємств банківського сектору економіки дозволило здійснити глибокий та вичерпний аналіз досвіду державних суб'єктів фінансової сфери за цією проблематикою. Крім цього у результаті роботи над даною проблемою було здійснено аналізування результатів діяльності учасників банківської сфери протягом останніх п'яти років, що дало змогу визначити актуальні тенденції, які притаманні для цієї сфери економічної діяльності та сформувані методичні рекомендації, спрямовані на їх удосконалення. Показано, що механізми розвитку підприємств банківського сектору мають формуватися так, щоб учасники, як об'єкти розвитку зазнавали кількісно-якісних перетворень, змін. Не дивлячись на те, що підприємства банківського сектору мають за мету отримання прибутку, тобто керуються егоїстичними, бізнес-цілями, але вони, ще і виконують важливу соціально-економічну роль для держави загалом, зокрема накопичують і перерозподіляють фінансові ресурси на економічно-вигідних умовах, виступають регулятором механізмів на грошовому ринку, покращують фінансову безпеку. Дотримання цих принципів, які зумовлені дією об'єктивних економічних законів є концептуальною основою оцінювання ефективності механізмів розвитку підприємств банківського сектору. На основі проведеного дослідження, запропоновано низку рекомендацій, направлених на розвиток фінансового сектору, а саме банківської галузі, що є індикатором успішності всієї економічної системи держави.

The interaction of capital markets and the mobility of financial resources, which promote an efficient allocation of funds among industries that stimulate the development of market relations and positively affect people's standard of living, is explored. It has been determined that the

banking sector, which serves as a catalyst for the growth of promising sectors and a catalyst for the decline, is not a promising key to ensuring a high level of capital activity among the spheres of the economy and enterprises. It has been shown that commercial and central banks play, contribute, are the tool of distribution of capital in its most liquid form, which creates opportunities for enterprises to realize their own ideas, create new products, introduce innovations, etc. The study of indicators of the mechanisms of development of enterprises of the banking sector of the economy made it possible to carry out a deep and exhaustive analysis of the experience of state financial actors on this issue. In addition, as a result of work on this problem, the analysis of the results of activity of participants of the banking sector during the last five years has been carried out, which has made it possible to determine the actual trends that are inherent in this sphere of economic activity and to formulate methodological recommendations aimed at their improvement. It is shown that the mechanisms of development of enterprises of the banking sector should be shaped so that participants, as objects of development experienced quantitative and qualitative changes, changes. In spite of the fact that the enterprises of the banking sector are aimed at profit, that is, they are guided by selfish, business goals, but they also fulfill an important socio-economic role for the state as a whole, in particular, they accumulate and redistribute financial resources on economically advantageous terms, act as a regulator of the mechanisms in the money market, improve financial security. Observance of these principles, which are caused by the action of objective economic laws, is the conceptual basis for assessing the effectiveness of the mechanisms of development of enterprises of the banking sector. On the basis of the study, a number of recommendations were proposed for the development of the financial sector, namely the banking industry, which is an indicator of the success of the entire economic system of the state.

Ключові слова: показники ефективності; механізми розвитку; підприємства; банківський сектор.

Key words: performance indicators; development mechanisms; enterprises; banking sector.

Постановка проблеми. Враховуючи вагомість банківської сфери у забезпеченні розвитку економіки, проблеми цієї галузі доволі широко досліджено у науковій літературі. Значна частка теоретичних джерел та висновків науковців про власні емпіричні дослідження є уже наявна. Проте досі нерозглянутим являється питання показників ефективності механізмів розвитку банківської сфери. Зосередження на проблемах розвитку банківської сфери співпадає із необхідністю швидкого відновлення економіки після Другої Світової Війни, та формування сучасної системи обігу валюти. Паралельно із даними процесами, друга половина ХХ ст. відзначається посилення ролі процесів глобалізації, інтернаціоналізації та лібералізації, які звільняють ринки та створюють широкі можливості для обміну різного роду цінностей між культурами, народами, країнами і економіками різних країн

Аналіз останніх публікацій. Грунтовні висновки про розвиток банківської галузі у країнах Азії та Океанії були зроблені Д. Лінчом. Серед публікацій за даною проблематикою, вирізняється робота науковців із США та Австралії - Дж. Анга (James B. Ang) та В. МакКіббіна (Warwick J. McKibbin) на тему: «Фінансова лібералізації, розвиток фінансового сектору: докази з Малайзії» (Financial liberalization, financial sector development and growth: Evidence from Malaysia). Проте ситуація з формування грошової системи вільно конвертованих валют стає початком створення сучасної банківської системи, яка базується на багаторівневій співпраці національних та міжнародних фінансових інститутів. І хоча головним стимулом їх діяльності являється збагачення, запровадження радикальної дерегуляції та проголошення принципу домінування ринкових цінностей формує засади для росту транснаціональних корпорацій проте сприяє частковому вирішенню проблеми бідності.

Метою статті є дослідження стану показників ефективності, які характеризують механізми розвитку банківського сектору й формулювання методичних рекомендацій, спрямованих на їх удосконалення.

Основні результати дослідження. Вагома роль банків у забезпеченні економічного зростання та розвитку ринкових відносин у всіх сферах життя суспільства була особливо помітною з другої половини ХХ ст. Фінансові інститути відіграли вирішальну роль у формуванні міжнародної системи розподілу капіталу та створили підґрунтя для зародження підприємницької активності у вузьких сегментах малого, середнього та великого бізнесу. Розвиток кредитних відносин, формування надійної системи депонування коштів сприяло розростанню підприємницької активності та створенню ефективних моделей збереження та інвестування капіталу. Проте досвід фінансової кризи 2008 р. показав, що лібералізація міжнародних ринкових відносин та

дерегуляція фінансового сектору можуть мати негативні наслідки як для світової економіки так і для локальних економічних систем, все ж деякі висновки із дослідження кін. 90-хх, поч. XXI ст. можуть характеризуватись вагомою науковою цінністю у контексті висновків про рушійні сили та індикатори їх вимірювання у швидкому зростанні підприємницької активності у банківському секторі, який спостерігався головним чином для країн Азії та деяких перехідних економік.

Розростання фінансових інститутів, їх проникнення у практично всі сфери життя суспільства та посилення конкуренції у банківській сфері актуалізує питання про якість фінансових послуг. Вимірювання якості являється складною і багатогранною задачею, яка базується на двох напрямках: оцінюванні відповідності якості послуг необхідним вимогам та врахуванні рівня задоволеності споживчих потреб. Оскільки предметом аналізу виступала саме сфера послуг, то науковці підходили до вирішення означеного завдання досліджуючи рівень відповідності послуг очікуванням споживачів. Серед пропонуванних концепцій аналізу якості банківських послуг, можна відзначити модель, яка була запропонована рядом грецьких науковців у 2000 р.[6], які дослідили якість послуг, які надаються банками Греції і не тільки. Головним джерелом інформації для проведення емпіричних спостережень виступав Комерційний банк Греції, менеджери якого поділились ключовими питаннями на які вони мають відповісти при визначенні рівня задоволеності клієнта отриманою банківською послугою:

- 1) Які є параметри задоволеності та який їх вплив на поведінку споживача?
- 2) Яка важливість цих параметрів?
- 3) Скільки споживачів є задоволені, скільки незадоволені?
- 4) Яким є рівень задоволеності клієнтів відповідно до характеристик пропонуванних банком сервісів?
- 5) Яким є рівень задоволеності клієнтів відповідно до переваг та очікувань загалом у світі?
- 6) Якими є сильні і слабкі сторони банку?
- 7) Які є напрямки покращення якості послуг та як це покращення може бути досягнуте?

Модель із семи запитань, розроблена менеджерами Комерційного банку Греції та опублікована у [6] дає змогу не тільки відповісти на питання чи задоволений клієнт, тобто, чи отримані ним послуги є якісними, але й чи існують можливості щодо покращення якості цих послуг. На основі цих запитань та дослідження практики аналізу ринку банками, грецькі науковці створили матрицю кластеризації якості послуг, яка складалася із чотирьох елементів:

- 1) Статус «кво» (низька розповсюдженість, низький рівень їх важливості для клієнтів);
- 2) Можливість діяти (низька розповсюдженість, високий рівень важливості для клієнта);
- 3) Можливість левериджу (висока розповсюдженість, високий рівень важливості);
- 4) Трансфер ресурсів (висока розповсюдженість послуги, низький рівень важливості).

Кластеризація послуг за цією матрицею дає змогу оцінити в якому сегменті знаходиться банк і чи володіє він значними можливостями для подальшого удосконалення якості послуг та розширення своєї діяльності. Цей спосіб кластеризації був розвинений шляхом його використання на практиці, що дозволило зробити висновки про якість послуг та обслуговування у банківській сфері в Греції і не тільки. Результативність пропонуваної методики свідчить про необхідність ознайомлення з нею, як з джерелом методологічних рішень щодо вибору показників аналізу рівня якості обслуговування. Проте варто зазначити, що проведення описаного виду кластеризації є можливим тільки на основі суб'єктивних оцінок експертів або клієнтів. Неможливість проведення цього дослідження на практиці аналізу діяльності вітчизняних банків створює труднощі при аналізі рівня якості послуг, які вони надають. Проте у подальшому буде запропоновано інший спосіб дослідження якості банківських послуг на основі порівняльного аналізу динаміки обсягу їх реалізації від часу.

Аналіз банківської діяльності з точки зору якості послуг, які надаються у цій сфері не являється єдиним питанням, яке цікавить науковців на поч. XXI ст. До невирішених наукових завдань також зараховують необхідність дослідження поведінки споживачів на ринку фінансових ресурсів. Схильність населення до заощаджень, його віра у здатність банківського сектору зберігати та примножувати капітал у довгостроковій перспективі, а також інфляційні очікування формують попит на банківські послуги. Частково причиною недовіри населення до фінансової системи є ненадійність національних фінансових інститутів, які створюють заради створення коротко або середньострокової вигоди без далекоглядної візії збереження та розширення своєї діяльності на фінансових ринках. Створення банків в Україні доступне для привілейованої групи бізнесменів-лобістів, які використовуючи свій вплив на політиків та значні фінансові можливості здійснюють не правочинну діяльність або часто являються жертвою недобросовісних дій позичальників, захищених своїм «високим статусом» у політичній еліті країни. Актуальність означеної проблеми характерна не тільки для України, а для більшості країн, які розвиваються. Це зумовлено зосередженістю деяких науковців на аналізі схильності населення до заощаджень, яка дозволяє визначити рівень фінансової грамотності населення надійності банківської системи. Тому цей індикатор також являється показником рівня розвитку підприємництва у банківському секторі.

Розвиток фінансового сектору у перехідних економіках може бути вимірним. Це актуалізує питання про відношення розвинених економік планети до фінансових ринків у перехідних економіках. Так, можна відзначити, що у першу чергу, міжнародний інвестор недовіряє фінансовим установам цих країн і не вірить у надійність своїх інвестицій. Це доводить, що власники закордонного капіталу із недовірою ставляться до

перспектив вкладати у економіку країн, що розвиваються. Іншим важливим результатом дослідження є те, що для банківської системи у країнах, що розвиваються є такі ролі:

- 1) формування інфраструктури для мобілізації збережень населення;
- 2) «трансляція» капіталу від власників до безпосередніх інвестиційних проектів;
- 3) високий ризик зміни цін на фінансових ринках та втрати активів;
- 4) посилений контроль за реалізацією корпоративної політики;
- 5) допомога у передачі вартості від одного власника до іншого.

Науковці зазначають, що установи які намагаються реалізовувати одночасно всі перелічені функції зазнають значних збитків. Це пов'язано із недосконалістю системи державного регулювання, фіскальною системою та відсутністю досвіду у прийнятті стратегічних рішень щодо поведінки на ринках капіталу. Іншою причиною цього є лібералізація, яка відкриває ринки та звільняє доступ до національних фінансових ресурсів міжнародним банківським установам, конкурувати з якими є надзвичайно складним завданням для місцевих банків.

У процесі дослідження науковці наводять такі головні причини недосконалості національних банківських систем країн що розвиваються:

- 1) дефіцит прозорості під час проведення корпоративної реструктуризації;
- 2) бідність бухгалтерії та недосконалість систем аудиту, а також відсутність чіткості у законодавчому декларуванні прав між кредитором і позичальником;
- 3) високий рівень влади інсайдерів, які незаконно продають інформацію суб'єктам фінансових відносин, що унеможлиблює добросовісну конкуренцію, створює умови для лобіювання та непрозорого захисту деяких учасників кредитних відносин;
- 4) відсутність досвіду банків у проведенні IPO та ціноутворенні на власні фондові активи.
- 5) відсутність деяких сегментів фінансових послуг гальмує ріст попиту на капітал, що негативно позначається на розвитку ринку кредитування.

Методологія науковців базувалась на аналізі тимчасових та розрізаних даних без використання математичних моделей, які однак давали змогу дослідити загальний стан розвитку банківської системи у аналізованих країнах. Найбільш глибокому аналізу були піддані держави Сх. Європи та Балкан. Україні та республіками колишнього СРСР не було приділено значної уваги. Серед причин може бути відсутність систематичної та глибокої інформації, а також їх унікальність у історичному та геополітичному плані. Серед показників на основі яких робились висновки науковці були облікова ставка та норма резервування центральних банків, урядова боротьба з інфляцією та заходи державного регулювання, які мали прямий або опосередкований вплив на стан розвитку підприємництва у банківському секторі.

Приклад країн Сх. Європи, Балкан і Прибалтики не являється єдиним. Проблеми вимірювання розвитку підприємництва у банківському секторі досліджували багато інших науковців на прикладі інших держав, які також у свій час пережили економічний «бум». Вплив лібералізації відносин у фінансовому секторі на процвітання цієї галузі та економіки загалом детально вивчався також із використання інформації про активність у цьому сегменті в країнах Азії та Океанії. Цікавим є те, що дослідження такого характеру були актуальними до 2007 р.(включно), коли дерегуляції, лібералізації та глобалізації спричиняли швидкий розвиток ринкових відносин у багатьох країнах в той час як у 2008 р. відбулась глобальна фінансова криза, що призвела до різкого скорочення темпів розвитку практично у всіх галузях економіки. Найбільших збитків зазнали країни, що розвиваються, для яких криза може досі продовжуватись. Прикладом цього є Україна. Проте до настання кризи, науковці активно займались вивченням впливу вільних ринків та дерегуляції на розвиток економіки, що супроводжувалось численними публікаціями у спеціалізованій науковій літературі. Хоча на даний момент можна з упевненістю відмітити, що дерегуляції та лібералізації не завжди можуть сприятливо впливати на розвиток економіки та покращення рівня життя, всіх з точки зору методології деяких із цих робіт є актуальними для цього дослідження, оскільки стосуються аналізу банківської сфери у країнах що розвиваються в умовах обмеженої інформації.

Висновки. Дослідження механізмів розвитку учасників банківського сектору економіки дозволило здійснити глибокий та вичерпний аналіз вітчизняних суб'єктів фінансової сфери за цією проблематикою. Це вимагає певної послідовності аналізу показників ефективності механізмів розвитку підприємств банківського сектору.

Ця послідовність, базується на групуванні показників в залежності від того, яким чином вони характеризують стан розвитку банківської установи, та враховує індикатори непрямого впливу на успішність учасників фінансової сфери. На основі розвиненої послідовності можливим є включити такі показники, як рейтингові оцінки, фондові індекси, ринкову капіталізацію, макроекономічні показники та багато інших, що дозволяє оцінити рівень розвитку банківської галузі не тільки на основі індикаторів їх успішності, що характеризують конкурентоспроможність, фінансово-господарський стан та прибутковість.

Література.

1. Ang, James B. and McKibbin, Warwick J. (2007). "Financial Liberalization, Financial sector Development and Growth: Evidence from Malaysia", *Journal of Development Economics*, vol. 84, no. 1, pp. 215-233.

2. Bonin, J. and Wachtel, P. (2002). "Financial sector development in transition economies: Lessons from the first decade", *BOFIT Discussion Paper*, no.9, pp.1-61.
3. Cottarelli, C., Dell'Aracca, G. and Vladkova-Hollar, I. (2003). "Early Birds, Late Risers, and Sleeping Beauties: Bank Credit Growth to the Private Sector in Central and Eastern Europe and the Balkans". *IMF Working Paper*, WP/03/213, pp. 3-66.
4. Loayza, N., Schmidt-Habbel, K. and Serven, L. (2000). "Savings in Development Countries: An Overview", *The World Bank Review*, vol. 14, no. 3, pp. 393-414.
5. Lynch, D. (1996). "Measuring financial sector development: a study of selected Asia-Pacific Countries", *The Developing Economies*, XXXIV-1, pp. 3-33.
6. Mihelis, G., Grigoroudis, E., Siskos, Y., Politis, Y. and Malandrakis, Y. (2000). "Customer satisfaction measurement in the private bank sector. Commerce bank of Greece", *Technical University of Crete and another*, pp. 1-16.

References.

1. Ang, James B. and McKibbin, Warwick J. (2007). "Financial Liberalization, Financial sector Development and Growth: Evidence from Malaysia", *Journal of Development Economics*, vol. 84, no. 1, pp. 215-233.
2. Bonin, J. and Wachtel, P. (2002). "Financial sector development in transition economies: Lessons from the first decade", *BOFIT Discussion Paper*, no.9, pp.1-61.
3. Cottarelli, C., Dell'Aracca, G. and Vladkova-Hollar, I. (2003). "Early Birds, Late Risers, and Sleeping Beauties: Bank Credit Growth to the Private Sector in Central and Eastern Europe and the Balkans". *IMF Working Paper*, WP/03/213, pp. 3-66.
4. Loayza, N., Schmidt-Habbel, K. and Serven, L. (2000). "Savings in Development Countries: An Overview", *The World Bank Review*, vol. 14, no. 3, pp. 393-414.
5. Lynch, D. (1996). "Measuring financial sector development: a study of selected Asia-Pacific Countries", *The Developing Economies*, XXXIV-1, pp. 3-33.
6. Mihelis, G., Grigoroudis, E., Siskos, Y., Politis, Y. and Malandrakis, Y. (2000). "Customer satisfaction measurement in the private bank sector. Commerce bank of Greece", *Technical University of Crete and another*, pp. 1-16.

Стаття надійшла до редакції 01.03.2019 р.